

KS. DARIUSZ STĘPKOWSKI SDB

OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZY I PROFILAKTYCZNY
CHARAKTER SALEZJAŃSKIEJ PRACY SOCJALNEJ Z MŁODZIEŻĄ
NA PRZYKŁADZIE DZIAŁALNOŚCI
REGIONALNEGO CENTRUM „DON BOSCO” W RATYZBONIE

WSTĘP

Termin „młodzieżowa praca socjalna” wydaje się na gruncie pedagogiki polskiej neologizmem, który należałoby zastąpić takim wyrażeniem, jak „praca socjalna z młodzieżą” lub „praca socjalna nad młodzieżą”. Zakładając, że w miarę jednoznacznie określone zostało, czym jest praca socjalna¹, to na tym tle młodzieżowa praca socjalna może jawić się jako pewna forma pracy socjalnej, której klientem jest dorastający młody człowiek. Przyjęcie takiego rozumienia nie tylko sprzeciwia się doświadczeniu salezjańskiemu, ale również zaprzeczają ten specyficzny charakter, jaki nadał pracy z młodymi ludźmi św. Jan Bosko. A chociaż w moich rozważaniach tylko pośrednio odnoszę się do myśli założyciela Towarzystwa Salezjańskiego, mam nadzieję, że bez trudu dostrzeżony zostanie związek między pracą z młodzieżą w duchu salezjańskim a młodzieżową pracą socjalną.

Brak jasności terminologicznej to tylko jeden z powodów podjęcia problemu. Innym jest przesłanie opublikowanej w 2002 r. przez Komisję Europejską *Białej*

---

¹ Zgromadzenie Ogólne Międzynarodowej Federacji Pracowników Socjalnych (IFSW – International Federation of Social Workers) w Montrealu, w Kanadzie, w lipcu 2000 r. przyjęło następującą definicję pracy socjalnej: „Praca socjalna jest to zawód, który promuje społeczne zmiany, rozwiązywanie problemów we wzajemnych ludzkich relacjach oraz wzmocnienie i wyzwolenie ludzi dla osiągnięcia przez nich dobrostanu. Korzystając z teorii ludzkich zachowań i systemów społecznych, praca socjalna ingeruje dokładnie tam, gdzie dochodzi do wzajemnego oddziaływania ludzi z ich środowiskiem. Zasady praw człowieka i społecznej sprawiedliwości są fundamentalne dla pracy socjalnej”, www.ptps.ops.pl/, 14.10.2005 r.

*Księgi nt. młodzieży*². Przedstawiona w niej diagnoza sytuacji młodzieży w społeczeństwach „starego kontynentu” zdaje się potwierdzać, iż młodzieżowa praca socjalna nie tylko nie straciła nic na swej aktualności, ale wprost przeciwnie, stała się palącą koniecznością. Dokonane w Białej Księdze ponowne odkrycie obszaru społecznego, w którym od blisko dwustu lat usytuowana jest młodzieżowa praca socjalna, skłoniło mnie do podzielenia się doświadczeniem, jakie miałem okazję zdobyć podczas pobytu w jednej z placówek niemieckiej inspekcji (prowincji) salezjańskiej – w Regionalnym Centrum „Don Bosco” w Ratyzbonie. To centrum jest ośrodkiem koordynującym działania w zakresie młodzieżowej pracy socjalnej w graniczącym z Republiką Czeską regionie o nazwie Górny Palatynat (Oberpfalz). Pobyt w Ratyzbonie stał się dla mnie inspiracją do podjęcia teoretycznej refleksji nad celem i zadaniami salezjańskiej pracy z młodzieżą o charakterze socjalnym.

1. IDEA I POCZĄTKI TROSKI O MŁODZIEŻ ZAGROŻONĄ SPOŁECZNIE

Młodzieżowa praca socjalna ma w języku niemieckim własne określenie – *Jugendsozialarbeit*. Mimo że to pojęcie jest używane od połowy minionego stulecia, to jednak jego treść wciąż jest wieloznaczna. Na przykład, Karl H. Breuer definiuje je w następujący sposób: „młodzieżowa praca socjalna jest tym zakresem pomocy młodzieży (*Jugendhilfe*), który ma na celu likwidację upośledzeń społecznych (*soziale Benachteiligungen*) i przewyciężenie niebezpieczeństwa deklaszacji socjalnej młodych ludzi. Za jej pomocą stwarza się dorastającemu pokoleniu warunki niezbędne do zajęcia właściwego miejsca w pracy, życiu i społeczeństwie”³. Podobnie określa młodzieżową pracę socjalną Josef A. Stüttler, który uważa ją za „ugruntowaną na pracy socjalnej i zorientowaną na zawód pracę z młodymi ludźmi, której celem jest szeroko rozumiana integracja społeczno-kulturalna”⁴. Inaczej definiuje pojęcie młodzieżowej pracy socjalnej Florian Straus. Jego zdaniem ten typ pracy z młodymi ludźmi należy zaliczyć do „pracy socjalnej, której cechą wyróżniającą jest orientacja na młodzież, przez co spełnia ona funkcję kompensacyjną w stosunku do domu rodzinnego, szkoły i kształcenia zawodowego”⁵.

Nie podejmując w tym miejscu próby rozstrzygnięcia, które z przedstawionych określeń jest najwłaściwsze, należy zauważyć, że podobnie jak w języku polskim, tak również w języku niemieckim termin „młodzieżowa praca socjalna”

² Por. Komisja Europejska, *Biała Księga nt. Młodzieży: Nowe impulsy dla młodzieży europejskiej*, Luksemburg 2002.

³ K.H. Breuer, *Jugendsozialarbeit*, Köln 1965, s. 208.

⁴ J.A. Stüttler, *Adolph Kolpings Beitrag zur Entstehung der Jugendsozialarbeit*, „Jahrbuch für Jugendsozialarbeit” 1990, t. 11, s. 3.-

⁵ F. Straus, *Jugendsozialarbeit und Jugendberufshilfe*, w: *Handbuch der Kinder – und Jugendbetreuung*, Ingeborg Becker-Textor, M. Textor (red.), Neuwied 1993, s. 213.

na pierwszy rzut oka wydaje się wskazywać na pracę socjalną (*Sozialarbeit*). Jednak jest to fałszywy trop, jak stara się przekonać wspomniany już Karl H. Breuer, zwolennik obrony tożsamości młodzieżowej pracy socjalnej. Co prawda, nie można z góry wykluczać młodzieży z zakresu pracy socjalnej, jednak między pracą socjalną a młodzieżową pracą socjalną zachodzi zasadnicza różnica. Ukazanie jej wiąże się z wydobyciem własnej i d e i młodzieżowej pracy socjalnej. A tego z kolei można dokonać tylko przez analizę historycznych źródeł nowego typu pracy z młodzieżą.

Korzenie młodzieżowej pracy socjalnej w Niemczech sięgają początku XIX w. i są związane z powstaniem związków i stowarzyszeń młodzieży katolickiej i protestanckiej. Związki te tworzone w celu pomocy młodym ludziom zagrożonym procesami społecznymi, wywołanymi przez industrializację. Podobnie jak w Piemencie, gdzie działał św. Jan Bosko, tak również w rozdrobnionych państewkach niemieckich rozwój przemysłu doprowadził w XIX w. do zaostrzenia się tzw. kwestii społecznej. W szczególnie trudnej sytuacji znaleźli się młodzi ludzie, którzy wymagali opieki i wsparcia. Rozwój kapitalizmu doprowadził bowiem do pojawienia się nowych, dotąd nieznanych zjawisk społecznych. Należały do nich m.in.: wzrost liczby ludności, rozpad tradycyjnych więzi społecznych, migracja mieszkańców wsi do dużych miast – zwłaszcza dzieci i młodzieży, kryminalizacja życia w aglomeracjach miejskich itp.

Pierwszymi, którzy dostrzegli narastający problem młodzieży zagrożonej przez zmiany społeczne i podjęli praktyczne działania w celu zaradzenia wyzwaniom nowej epoki, byli działacz protestancki, Johann Georg Breuer (1821–1897) i ksiądz katolicki, bł. Adolph Kolping (1813–1865), założyciel stowarzyszenia pod nazwą *Rodzina Kolpinga* (Kolpingfamilie). Oba uważa się na równi za pionierów młodzieżowej pracy socjalnej w Niemczech⁶.

Przewodnią i d e ę nowego typu pracy z młodzieżą wyjaśnia Johann G. Breuer w następujący sposób: „[...] jakże niezbędne [...] jest to, aby dorastającą młodzież – w równym stopniu męską, jak i żeńską – w tych niezaprzeczalnie najniebezpieczniejszych dla jej rozwoju latach nadzorować, pokierować nią i przygotować do spełniania przyszłego zawodu [wyodr. D.S.]”⁷. Na taką pracę składają się dwa elementy:

– po pierwsze, chodzi o to, aby pokierować młodymi ludźmi w szczególnie trudnej fazie ich rozwoju osobowego i społecznego, tzn. w okresie przejścia z bezpiecznego środowiska rodzinnego do samodzielnej egzystencji. Jednak pomocy, jaka w tym czasie powinna być udzielona młodym ludziom, nie można ograniczać tylko do sfery materialnej, tzn. zagwarantowania mieszkania i wy-

---

⁶ Por. Hans-Jürgen Kracht, *Adolph Kolping*, „Jahrbuch für Jugendsozialarbeit” 1994, t. 15, s. 72–95; Josef A. Stüttler, dz.cyt.; F. Lüttgen, *Johann Georg Breuers Beitrag zur Entstehung der Jugendsozialarbeit*, „Jahrbuch für Jugendsozialarbeit” 1994, t. 15, s. 97–116.

⁷ Cytuję za F. Lüttgenem, dz.cyt., s. 103.

żywienia. Konieczne jest również pokierowanie rozwojem duchowym przez właściwe wychowanie („nadzorowanie”) i formację religijną;

- po drugie, Johann G. Breuer wskazuje na miejsce, jakie w życiu młodego człowieka zajmuje nauka zawodu. Jego zdaniem kształcenia zawodowego nie należy rozumieć zbyt wąsko. Nie jest ono tylko nabyciem umiejętności koniecznych do wykonywania określonej profesji, która w przyszłości będzie stanowiła podstawę do w miarę niezależnego bytu. Wprost przeciwnie, protestancki pionier młodzieżowej pracy socjalnej ujmuje naukę zawodu bardzo szeroko. Wynika to stąd, że jego zdaniem praca nie jest tylko czynnością zarobkową, lecz stanowi drogę indywidualnej samorealizacji człowieka. Dlatego okres nauki zawodu powinien być wkomponowany w integralny rozwój osobowy. Dzięki temu młody człowiek w trudnym okresie dojrzewania fizycznego i psychicznego przez stopniowe przygotowanie ma szansę na osiągnięcie syntezy własnej osobowości i harmonijne włączenie się w życie społeczne.

W praktyce młodzieżowej pracy socjalnej oba te zadania, tj. pomoc w przejściu do samodzielnego życia i kształcenie zawodowe, wzajemnie się przenikają, nadając pracy z młodzieżą zagrożoną społecznie własny i niepowtarzalny charakter.

Powrót do źródeł jest zdaniem współczesnego teoretyka, Karla Hugona Breuera, jedyną drogą do przezwyciężenia kryzysu tożsamości młodzieżowej pracy socjalnej. Kryzys ten w dużym stopniu wynika stąd, że praca socjalna w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat osiągnęła wysoki stopień samoświadomości. Procesowi temu towarzyszyło zjawisko profesjonalizacji metod działania, które doprowadziło w pracy socjalnej do swoistego przesunięcia akcentów. Można je dostrzec szczególnie wyraźnie w zmianie motywacji do pracy z ludźmi zagrożonymi społecznie. Jak ukazują opracowania poświęcone historii pracy socjalnej, na początku dominujące były w niej motywy religijne (np. chrześcijański ideał miłości bliźniego). Ostatnio podkreśla się prawie wyłącznie spełnianie obowiązków zawodowych⁸. Drugim czynnikiem, który doprowadził do współczesnego zaciemnienia idei młodzieżowej pracy socjalnej, były zaniedbania teoretyczne, wynikające z braku uświadomienia własnej tożsamości. Zdaniem Karla H. Breuera proces zdobywania samoświadomości specyficznych celów i zadań młodzieżowej pracy socjalnej rozpoczął się dopiero po II wojnie światowej. Wówczas to organizacje młodzieżowe w Niemczech zostały postawione przed koniecznością udzielenia pomocy młodzieży, która na skutek wojny znalazła się w trudnej sytuacji⁹. To wyzwanie stało się punktem zwrotnym do ponownego odkrycia po-

⁸ Zob. B. Szatur-Jaworska, *Teoretyczne podstawy pracy socjalnej*, w: *Pedagogika społeczna*, pod red. Tadeusza Pilcha i Ireny Lepalczyk, Wydawnictwo „Żak”, Warszawa 1995, s. 106–122; *Kodeks etyczny Polskiego Towarzystwa Pracowników Socjalnych*, opracowany i wydany przez Zarząd Główny PTPS, Warszawa 1998.

⁹ Por. K.H. Breuer, *Zum Selbstverständnis katholischer Jugendsozialarbeit*, „Die Heimat” 1985, nr 33, s. 12.

trzeby takiego rodzaju pracy z młodzieżą, który „by chronił przed sytuacjami, w których młodzi ludzie mogliby się znaleźć w niebezpieczeństwie społecznej deklasacji z powodów gospodarczych, społecznych czy politycznych”¹⁰. W przedstawionym zadaniu bez trudności odczytujemy problem, który współcześnie określa się za pomocą terminu „marginalizacja”. Podsumowując ten akapit, można stwierdzić, że działania młodzieżowej pracy socjalnej są zwrócone przeciwko marginalizowaniu młodych ludzi zagrożonych skutkami niekorzystnych zjawisk towarzyszących transformacji społecznej.

2. ROZWÓJ FORM POMOCY MŁODZIEŻY ZAGROŻONEJ SPOŁECZNIE

Określenie głównego zadania młodzieżowej pracy socjalnej prowadzi do kolejnego zagadnienia, a mianowicie analizy form organizacyjnych, umożliwiających realizację idei młodzieżowej pracy socjalnej. W początkowym okresie dominującą formą była bursa dla czeladników (*Gesellenheim*), gdzie czeladnicy uczący się rzemiosła znajdowali schronienie, utrzymanie i opiekę wychowawczą. Nowe formy wykształciły się dopiero po II wojnie światowej. Ich rekonstrukcja prowadzi, zdaniem Karla H. Breuera, do wyodrębnienia w powojennej historii młodzieżowej pracy socjalnej pięciu etapów, które są skorelowane z ewoluującymi potrzebami młodych ludzi i odpowiednimi do nich działaniami podejmowanymi przez organizacje młodzieżowe¹¹.

1. Pierwszy etap wynika z odczytania wyzwania, jakie stanęło przed organizacjami młodzieżowej pracy socjalnej tuż po zakończeniu II wojny światowej. Chodziło w nim głównie o pomoc młodym ludziom w przezwyciężeniu jej skutków. Podjęte wówczas działania dotyczyły młodzieży, która w czasie wojny bądź straciła swoich najbliższych, bądź też została wyrwana z dotychczasowego środowiska życiowego przez przesuający się front. Działania pomocowe organizowane były spontanicznie, głównie z inicjatywy parafii, zgromadzeń zakonnych i organizacji młodzieżowych. Trudnej sytuacji starano się zaradzić przez: 1) zakładanie burs dla młodzieży (*Jugendwohnheim*), w których osieroceni bądź wypędzeni młodzi ludzie mogli znaleźć dach nad głową i opiekę, 2) organizowanie warsztatów przygotowujących do zawodu i 3) otwieranie szkół dla dorosłych, w których można było nadrobić braki w edukacji spowodowane okresem wojny¹².

¹⁰ K.H. Breuer, *Jugendsozialarbeit. Ein Beitrag zum Selbstverständnis berufsbezogener Jugendhilfe*, „Jahrbuch für Jugendsozialarbeit” 1983, t. 4, s. 198.

¹¹ K.H. Breuer, *Vier Jahrzehnte Jugendsozialarbeit – ein Rückblick*, „Jahrbuch für Jugendsozialarbeit” 1989, t. 10, s. 152.

¹² Por. tamże, s. 154.

Zdaniem Karla H. Breuera wczesny okres powojenny wniósł znaczący wkład w rozwój samoświadomości młodzieżowej pracy socjalnej. Doprowadził on do ukształtowania się czterech filarów, na których wspiera się tożsamość tego rodzaju pracy z młodzieżą. Filarami tymi są:

- 1) świadomość potrzeby społecznej integracji młodego pokolenia;
- 2) odpowiednia koncepcja pedagogiczna, umożliwiająca realizację zadania integracji;
- 3) przekonanie o fundamentalnej roli kształcenia zawodowego;
- 4) współodpowiedzialność młodych za osiągnięcie wyznaczonych celów¹³.

2. Drugi etap zaznacza się pod koniec lat czterdziestych XX w. i otwiera niejako nową kartę w rozwoju młodzieżowej pracy socjalnej. Wyzwaniem tego okresu była wielomilionowa rzesza ludzi zmuszonych do opuszczenia terenów byłej Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej i Polski Ludowej. W napływającej ze wschodu fali uchodźców znajdowało się wielu młodych ludzi, którzy potrzebowali pomocy, aby odnaleźć się w zmienionej rzeczywistości. Formy młodzieżowej pracy socjalnej musiały więc zostać dostosowane do nowych potrzeb. Pojawiły się inicjatywy mające na celu integrację społeczną i kulturową uchodźców. Obok istniejących form organizacyjnych pojawiły się nowe, takie jak kursy przyuczenia do zawodu, pomoc psychologiczna dla najbardziej dotkniętych skutkami wypędzenia itp. Wszystkie te działania były nakierowane na jak najskuteczniejszą pomoc w przezwyciężeniu skutków wysiedlenia i osiągnięcie pełnej samodzielności w nowych warunkach¹⁴.

3. Trzeci etap rozwoju młodzieżowej pracy socjalnej w Niemczech to czas intensywnej ekspansji gospodarczej, który został zapoczątkowany pod koniec lat pięćdziesiątych. W jego wyniku Niemiecka Republika Federalna (NRF) stała się nowoczesnym państwem i silną organizmem gospodarczym, który odgrywa ważną rolę tak na arenie europejskiej, jak i światowej. Wraz z dynamicznym rozwojem przemysłu dokonały się przekształcenia w strukturach społecznych i rodzinnych, które doprowadziły do pojawienia się nowych – dotąd nieznanych – zjawisk. Należały do nich m.in. rozpad tradycyjnych więzi rodzinnych, wzmożona migracja społeczna, masowe bezrobocie wśród młodzieży. Te wyzwania przyczyniły się do pogłębienia świadomości miejsca, jakie zajmuje młodzieżowa praca socjalna. Miejsce to wynika z faktu, że w nowoczesnym społeczeństwie (post)przemysłowym przejście od nauki w szkole do samodzielnego życia staje się coraz większym problemem i bez odpowiedniej pomocy część młodych ludzi nie jest w stanie poradzić sobie z tym zadaniem.

4. Za czwarty etap rozwoju młodzieżowej pracy socjalnej uważa się lata reformy niemieckiego systemu szkolnego. Reforma ta przypadła na okres przełomu lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych. Entuzjastycznie przyjęta modernizacja

---

¹³ K.H. Breuer, *Zum Selbstverständnis katholischer...*, s. 14.

¹⁴ Por. tamże, s. 18.

ustroju szkolnego miała doprowadzić do wyrównania szans wszystkich młodych ludzi. Spodziewano się, że dzięki wprowadzonym zmianom strukturalnym, młodzieży, która znalazła się w ślepej uliczce kształcenia zawodowego (bez możliwości studiowania), zostaną otwarte drzwi do dalszej edukacji. Zgodnie z założeniami temu celowi miała służyć tzw. druga droga, czyli system propozycji kształcenia w szkołach wieczorowych i zaocznych, doprowadzających do zdobycia matury. W tym czasie młodzieżowa praca socjalna, z jednej strony poszukiwała form pomocy młodym ludziom w realizacji ich aspiracji edukacyjnych, a z drugiej strony wskazywała na niebezpieczeństwo jednostronnego przeintelektualizowania wszystkich sektorów kształcenia¹⁵. Innym problemem tego okresu było rozprzestrzenianie się wśród młodzieży tzw. kultury alternatywnej, w której kontestowano rozwój przemysłowy i ogólną atmosferę życia społecznego w Niemczech. Młodzieżowa praca socjalna, dostrzegając ten fenomen, otworzyła się na wyzwanie chwili przez nowe formy działalności, takie jak centra młodzieżowe (*Jugendzentrum*) i tzw. otwarte drzwi (*Offene Türe*). W miejscach tych młodzież mogła się swobodnie gromadzić i spędzać czas wolny. Działania młodzieżowej pracy socjalnej miały na celu, z jednej strony, kompensację coraz większych deficytów socjalizacyjnych środowiska domowego i szkolnego, a z drugiej strony, ochronę przed deprawacją społeczną młodzieży. Metodą wypełnienia tych zadań było nawiązywanie i wzmacnianie kontaktu ze zbuntowanymi – a o wiele częściej duchowo zagubionymi – młodymi ludźmi¹⁶.

5. Piąty i ostatni etap obejmuje dzieje najnowsze. Jego początkiem był przełom polityczny, jaki dokonał się w 1989 r. Od tego momentu wyzwaniem dla organizacji i struktur młodzieżowej pracy socjalnej stała się wielomilionowa rzesza repatriantów (*Aussiedler*) z Europy Wschodniej i krajów byłego Związku Radzieckiego. Badania statystyczne wskazują, że w ciągu ostatnich 15 lat liczba obywateli Republiki Federalnej Niemiec powiększyła się o około 4 mln osób pochodzenia niemieckiego, którzy żyli dotychczas w takich krajach, jak Polska, Rumunia, Węgry i Kazachstan. Do liczby tej należy dodać jeszcze około 6,7 mln uchodźców (*Flüchtlinge*) i obcokrajowców (*Ausländer*), którzy na stałe przebywają w kraju na wschód od Odry jako tzw. obcokrajowcy „na stanie” (*Bestandsausländer*), tj. bez prawa uzyskania kiedykolwiek obywatelstwa niemieckiego. To powoduje, że współczesne Niemcy słusznie uważane są za społeczeństwo imigracyjne (*Einwanderungsgesellschaft*)¹⁷.

Najważniejszym i pierwszym problemem od początku lat dziewięćdziesiątych jest integracja repatriantów. Główny nacisk kładzie się przy tym na młode pokolenie. Wśród działań integracyjnych należy wymienić: tzw. kursy k w a -

¹⁵ Por. K.H. Breuer, *Vier Jahrzehnte Jugendsozialarbeit...*, dz.cyt., s. 156.

¹⁶ Por. K.H. Breuer, *Zum Selbstverständnis katholischer...*, dz.cyt., s. 21.

¹⁷ Zob. *Integrationspolitik als Gesellschaftspolitik in der Einwanderungsgesellschaft – memorandum der Beauftragten der Bundesregierung für Migration, Flüchtlinge und Integration*, <http://news.jugendsozialarbeit.de/jsa/bagkjs/bagkjs.nsf>, 27.10.2005

lifikacyjne (*Qualifikationskurse*), czyli kursy uzupełniające wykształcenie na poziomie podstawowym, dające możliwość kontynuowania nauki w „zwykłych” szkołach średnich; kursy języka niemieckiego; szkolenia i kursy przyuczenia do zawodu dla młodzieży starszej itp.

Drugi problem wiąże się ze zburzeniem Muru Berlińskiego (9 XI 1989 r.) i potrzebą scalenia obu części podzielonych do tej pory Niemiec. Na mocy traktatu zjednoczeniowego podpisanego 3 października 1990 r. Niemiecka Republika Demokratyczna (NRD) została włączona do NRF jako tzw. Beitrittsgebiet. Zjednoczenie Niemiec pociągnęło za sobą konieczność przebudowy socjalistycznej gospodarki wschodnioniemieckiej i dostosowania jej do standardów wolnego rynku. Dla młodzieżowej pracy socjalnej oznaczało to podjęcie działań skierowanych ku młodym ludziom z byłej NRD, w celu umożliwienia im znalezienia swojego miejsca w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej. W działaniach tych chodzi przede wszystkim o zagwarantowanie odpowiednich warunków socjalno-bytowych w okresie nauki zawodu oraz pomoc – głównie psychologiczną – w przewyciężeniu skutków zmian społecznych.

Przedstawiony rys historyczny pozwolił prześledzić rozwój form młodzieżowej pracy socjalnej od momentu jej powstania w XIX w. aż do chwili obecnej. Jak można wnioskować z zaprezentowanego materiału, działania podejmowane w ramach młodzieżowej pracy socjalnej wynikały zawsze z aktualnych potrzeb młodzieży. Na tej podstawie słuszne wydaje się stwierdzenie, że *credo* tego typu pracy z młodzieżą zagrożoną nabudowuje na przekonaniu, iż warunkiem prawidłowego rozwoju człowieka jest jego integracja osobowa i społeczna. W odkryciu tej zależności i stworzeniu praktycznych form samorealizacji młodych ludzi należy dopatrywać się największej zasługi młodzieżowej pracy socjalnej. Chce ona być pomostem umożliwiającym przejście z okresu nauki szkolnej do samodzielnego życia, którego podstawą jest praca zawodowa.

Dotychczasowe rozważania przygotowały bazę teoretyczną, na której tle zostanie zaprezentowana działalność Regionalnego Centrum „Don Bosco” w Ratyzbonie.

3. DZIAŁALNOŚĆ REGIONALNEGO CENTRUM „DON BOSCO” W RATYZBONIE

Organem prowadzącym Regionalne Centrum „Don Bosco” jest niemiecka inspektorja (prowincja) Towarzystwa Salezjańskiego z siedzibą w Monachium. Ze względu na charakter prowadzonej w nim działalności, centrum – jak z resztą wszystkie podobne ośrodki w inspektorii niemieckiej – jest zrzeszone w Federalnym Stowarzyszeniu Katolickiej Młodzieżowej Pracy Socjalnej (Bundesarbeitsgemeinschaft Katholische Jugendsozialarbeit e.V. – BAG KJS).

Specyfiką działalności ratyzbońskiego centrum jest łączenie pod wspólnym dachem różnych form pomocy skierowanej do młodzieży zagrożonej społecznie.

Swoim oddziaływaniem obejmuje ono region Górniego Palatynatu (Oberpfalz), który graniczy bezpośrednio z Republiką Czeską.

Podstawę prawną realizowanej w Regionalnym Centrum „Don Bosco” młodzieżowej pracy socjalnej stanowi uchwalona w 1991 r. ustawa o pomocy dla dzieci i młodzieży (Kinder – und Jugendhilfegesetz – KJHG). Według zapisów zawartych w §13 KJHG młodzieżowa praca socjalna jest wyodrębnionym obszarem działań skierowanych do młodych ludzi. Obszar ten stanowi obok tzw. pomocy dla młodzieży (*Jugendhilfe*) i „pomocy w wychowaniu” (*Hilfen zur Erziehung*) trzeci filar państwowego systemu wspierania osób dorastających. W tym kontekście cechą wyróżniającą młodzieżową pracę socjalną jest przechodni charakter (*transitiver Charakter*), polegający na usytuowaniu jej działań w „przejściu” (*Übergang*) między dwoma wspomnianymi formami pomocy młodym ludziom¹⁸.

Z uwagi na swoje usytuowanie między tzw. pomocą dla młodzieży i „pomocą w wychowaniu”, młodzieżowa praca socjalna ma do spełnienia dwie funkcje: kooperacyjną i koordynacyjną. Karl H. Breuer wyjaśnia to w następujący sposób: „Chodzi tutaj o nałożenie na młodzieżową pracę socjalną obowiązku koordynowania ofert pomocowych organizowanych przez różne podmioty zarówno w odniesieniu do szkoły, jak i kształcenia pozaszkolnego [...]. Ta funkcja koordynacyjna nie powinna jednak prowadzić do odgraniczania poszczególnych inicjatyw, ale do współpracy i kooperacji, której nadrzędnym celem jest zabezpieczenie ciągłości działań”¹⁹.

We wspomnianym już §13 KJHG ustawodawca określił, kim są odbiorcy młodzieżowej pracy socjalnej. Są to młodzi ludzie w wieku od 14 do 27 lat, którzy dzielą się na trzy kategorie: 1) społecznie „upośledzeni” (*sozial benachteiligte junge Menschen*), 2) indywidualnie zagrożeni (*individuell beeinträchtigte junge Menschen*) i 3) znajdujący się w fazie socjalizacji zawodowej, czyli w przejściu ze szkoły do nauki zawodu aż do pełnej integracji w świecie pracy²⁰.

Działalność Regionalnego Centrum „Don Bosco” realizowana jest w przedstawionych ramach ustawodawstwa socjalnego. Zgodnie z wypracowanym w centrum *Programem wychowawczym*, jego misją jest „z jednej strony niesienie pomocy młodym ludziom w okresie przejścia z edukacji szkolnej do samodzielnego życia (funkcja prewencyjna), a z drugiej strony wspieranie ich w integracji społecznej i zawodowej przy zastosowaniu metod pracy socjalnej (funkcja wspierająca) aż do momentu, gdy będą w stanie przejąć odpowiedzialność za wymagania stawiane im przez społeczeństwo i pracę zawodową (funkcja towarzysząca)”²¹.

¹⁸ Por. *Kinder – und Jugendhilfegesetz*, Verlag Beck, Frankfurt 1993, s. 84.

¹⁹ K.H. Breuer, *Leitsätze und Thesen zur Jugendsozialarbeit im Rahmen der Jugendhilfe*, „Jugend-Beruf-Gesellschaft” 1991, nr 42, s. 61.

²⁰ Por. *Kinder – und Jugendhilfegesetz*, dz.cyt., s. 85.

²¹ *Konzept. Don Bosco Zentrum – Regionales Zentrum der Jugendsozialarbeit*, b. a., Regensburg 1996, s. 3.

Wypełnieniu powyższych zadań służy struktura organizacyjna placówki. Składa się ona z dwu – wprawdzie powiązanych ze sobą, jednak stosunkowo niezależnych – form działalności. Pierwszą z nich jest bursa młodzieżowa (*Jugendwohnheim*), drugą zaś młodzieżowy punkt spotkań (*Jugendtreffpunkt*). Działania podejmowane w obu formach można by podzielić na cztery zakresy: 1) opieka i wychowanie w bursie (*Jugendwohnen*), 2) praca kulturalna w młodzieżowym punkcie spotkań (*Jugendarbeit im Jugendtreffpunkt*), 3) młodzieżowa praca socjalna w kontekście nauki zawodu (*berufsbezogene Jugendsozialarbeit*) i 4) młodzieżowa praca socjalna w kontekście szkoły (*schulbezogene Jugendsozialarbeit*). Poniżej krótko przedstawię każdy ze wyróżnionych zakresów.

3.1. Opieka i wychowanie w bursie

Od momentu powstania dzieła salezjańskiego w Ratyzbonie w 1933 r. bursa była główną formą pracy z młodzieżą. Ta sytuacja zmieniła się radykalnie w związku z przeprowadzoną na początku lat siedemdziesiątych reformą niemieckiego ustroju szkolnego. Reforma ta przyczyniła się do znaczącej rozbudowy sieci szkół ogólnokształcących w mniejszych ośrodkach. To z kolei spowodowało gwałtowny spadek zapotrzebowania na miejsca w bursie. Brak chętnych odebrał placówce właściwie rację bytu. Aby przeciwdziałać temu, podjęto intensywne poszukiwania nowych form aktywności. Dziedzina, która w tym okresie była prawie całkowicie zapomniana, była młodzieżowa praca socjalna. Dzięki wsparciu finansowemu inspektoratu salezjańskiego w Monachium przeprowadzono remont obiektu z jednoczesnym przekształceniem struktury organizacyjnej. Zgodnie z opracowanym wówczas projektem, zapoczątkował działalność młodzieżowy punkt spotkań, który wraz z bursą tworzył (miejski) ośrodek młodzieżowej pracy socjalnej. Bursa była jego zapleczem mieszkaniowym.

Aktualnie bursa oferuje następujące formy zamieszkania, którym towarzyszy odpowiednio dostosowana opieka pedagogiczna: 1) mieszkanie w grupie (*Gruppenwohnen*), 2) mieszkanie w grupie usamodzielnienia (*Verselbständigungs-gruppe*) i 3) mieszkanie indywidualne z opieką wychowawczą (*sozialpädagogisch betreutes Einzelwohnen*)²².

3.2. Praca kulturalna w młodzieżowym punkcie spotkań

Zainicjowane w latach osiemdziesiątych działania doprowadziły do otwarcia ośrodka na potrzeby młodych ludzi. W tym procesie przełomowe znaczenie miał projekt, który został włączony w 1984 r. do 35. Federalnego Planu Młodzieżowego (*Bundesjugendplan*). Dzięki temu placówka otrzymała nie tylko wsparcie fi-

²² Zob. *Jugendwohnen*, <http://www.donbosco-regensburg.de>, 28.10.2005

nansowe z Ministerstwa do Spraw Młodzieży, Rodziny, Kobiet i Zdrowia, ale również akceptację społeczną i polityczną²³. Realizowane w centrum działania stanowiły integralną część prowadzonej wówczas kampanii na rzecz przeciwdziałania bezrobociu młodzieży i patologii społecznej. Zgodnie z tym, odbiorcami ratyżbońskiego projektu byli „młodzi ludzie, którzy zostali dotknięci bądź są zagrożeni przez kryzys systemu oświatowego oraz szerzące się wśród młodzieży bezrobocie”²⁴. Jego celem było zaś „uzdolnienie młodych ludzi przez odpowiednie metody pracy socjalnej do zdobycia podstawowego wykształcenia zawodowego, wspieranie ich przez odpowiednie działania w procesie integracji zawodowej i społecznej oraz pomoc w przezwyciężeniu trudności z tym związanych”²⁵.

Projekt był realizowany ze środków budżetowych rządu federalnego w latach 1984–1988. Potem jego finansowanie przeszło w gestię samorządu miasta i organu prowadzącego.

W 1985 r. zapoczątkował działalności młodzieżowy punkt spotkań, gdzie popołudniami gromadzili się młodzi ludzie. Zatrudnieni pracownicy socjalni, z jednej strony, troszczyli się o organizację ich czasu wolnego, a z drugiej strony na podstawie nawiązanych kontaktów pomagali w przezwyciężeniu trudności związanych ze szkołą, nauką zawodu, miejscem pracy itp. W razie potrzeby oferowano możliwość zamieszkania w bursie lub systematyczną pomoc pedagogiczno-socjalną. Według relacji zaangażowanych wówczas osób, niezobowiązująca atmosfera punktu spotkań sprzyjała nawiązywaniu trwałych więzi między młodymi ludźmi potrzebującymi pomocy i pracownikami socjalnymi. Ze względu na swój charakter młodzieżowy punkt spotkań stanowił wstępny etap procesu indywidualnej pracy socjalnej z młodym człowiekiem (*social case work*).

3.3. Młodzieżowa praca socjalna w kontekście nauki zawodu

Obszarem, do którego kierowały się działania zaprogramowane w projekcie, była faza przejścia ze szkoły do nauki zawodu i pełnego usamodzielnienia. Jak zauważono wcześniej, przejście to w społeczeństwie (post)industrialnym stało się o wiele trudniejsze niż kiedykolwiek. Stąd młodzi ludzie potrzebują wszechstronnej pomocy, aby poradzić sobie z wymaganiami stawianymi im przez świat pracy. Zadaniem pracowników socjalnych, którym powierzono realizację projektu, było rozbudowywanie kontaktów zadzierzgniętych z młodymi ludźmi przy okazji odwiedzin młodzieżowego punktu spotkań. Na tej podstawie wypracowywano indywidualny program pomocy (*Hilfeplan*), którego zakres obejmował wsparcie zarówno w dziedzinie mieszkaniowej, jak i działania związane z podjęciem lub

---

²³ Zob. Bundesministerium für Jugend, Familie, Frauen und Gesundheit (red.), *Durchführungserlass für den 35. Bundesjugendplan*, „Gemeinsames Ministerialblatt” 1985, nr 1 (35), s. 7.

²⁴ Tamże.

²⁵ Tamże.

kontynuacją nauki zawodu. Akceptację tego programu i gotowość do jego realizacji wyrażał zainteresowany „klient”, podpisujący z pracownikiem socjalnym formalny kontrakt. Był on podstawą przyznania środków z pomocy socjalnej na urzeczywistnienie działań określonych w kontrakcie.

Rygorystyczna procedura postępowania wynikała nie tylko z wymogów formalnych realizowanego projektu, ale również z konieczności mobilizowania młodego człowieka do aktywnej współpracy. Po zakończeniu projektu, tj. w 1988 r., zachowane zostały te same warunki proceduralne.

Stopniowe zdobywanie samodzielności życiowej da się najłatwiej zauważyć, gdy analizuje się kolejne etapy pomocy mieszkaniowej. Pierwszym etapem jest mieszkanie w grupie. W tym okresie młody człowiek jest niejako zwolniony z bezpośredniej troski o swoje potrzeby. Dzięki temu ma więcej czasu na skupienie się na wymaganiach stawianych mu przez zawód, którego się uczy. Drugi etap zmusza do większej aktywności własnej i zaangażowania na rzecz grupy. Etap ten to mieszkanie w tzw. grupie usamodzielnienia. Konieczność dzielenia się obowiązkami prowadzi niekiedy do konfliktów, które również w tzw. normalnym życiu są nieuniknione. Cechami, które kształtują się w tym okresie, są odpowiedzialność osobista i umiejętność współdziałania z innymi. Trzeci etap to mieszkanie osobno poza bursą. Na tym etapie młody człowiek jest już w pełni odpowiedzialny za wszystko, co robi, a kontakt z pracownikiem socjalnym ograniczana jest do niezbędnego minimum w sytuacjach trudnych.

3.4. Młodzieżowa praca socjalna w kontekście szkoły

Najnowszą formą młodzieżowej pracy socjalnej, którą realizuje ratyzbońskie centrum, jest współdziałanie ze szkołami. Należy zauważyć, że początki związków między młodzieżową pracą socjalną i szkołą nie są zbyt odległe w czasie. Sięgają połowy lat siedemdziesiątych, kiedy to z powodu reformy szkolnej dostrzeżono potrzebę współdziałania między różnymi formami pomocy młodzieży (*Jugendhilfe*) i szkołą. Pomysł takiej współpracy został zaczerpnięty z USA, gdzie *school social work* wpisał się już na trwałe w krajobraz szkolny²⁶.

Jak do tej pory, w Niemczech brakuje jednoznacznego określenia zadań młodzieżowej pracy socjalnej w kontekście szkoły (*schulbezogene Jugendsozialarbeit*). Winfried Wulfers jest zdania, że młodzieżowa praca socjalna powinna inicjować „działania służące temu, aby przy pomocy odpowiednich metod pracy socjalnej rozwiązywać powstające w szkole konflikty i różnice między uczniami, rodzicami i nauczycielami”²⁷. Chodzi przy tym zwłaszcza o poprawę komfortu psychicznego wymienionych grup oraz otwarcie ich zarówno do „wewnątrz” (współpra-

²⁶ Zob. W. Wulfers, *Schulsozialarbeit. Ein Beitrag zur Öffnung, Humanisierung und Demokratisierung der Schule*, Hamburg 1991, s. 25.

²⁷ Tamże, s. 28.

ca), jak i na „zewnątrz” (środowisko). Równie mało precyzyjnie określa zadanie skierowanej na szkołę młodzieżowej pracy socjalnej Anne Frommann, która stwierdza, że jest to „zakres pedagogiki społecznej, która zajmuje się działaniami w odniesieniu do dzieci i młodzieży w wieku szkolnym. Młodzieżowa praca socjalna w szkole znajduje się w obszarze granicznym między szkołą i rodziną”²⁸.

Mówiąc o zadaniach młodzieżowej pracy socjalnej w odniesieniu do szkoły, wskazuje się na kilka zasadniczych punktów odniesienia. Należą do nich: 1) przełamanie podziału przestrzenno-organizacyjnego między szkołą i pozaszkolnymi ośrodkami pracy z młodzieżą, 2) zakotwiczenie zdobywania kompetencji społecznych w środowisku szkolnym i 3) podjęcie działań korekcyjnych i kompensacyjnych bezpośrednio w szkole²⁹.

Działania z zakresu młodzieżowej pracy socjalnej skierowanej ku środowisku szkolnemu rozpoczęto w Regionalnym Centrum „Don Bosco” w 1995 r. Było to związane z pozyskaniem w urzędzie miasta jednego etatu dla pedagoga społecznego, którego zadaniem była organizacja popołudniowej opieki dla dzieci i młodzieży. Potrzeba takiej formy działalności została dostrzeżona najpierw w młodzieżowym punkcie spotkań, gdzie wiek odwiedzającej go młodzieży znacznie się obniżył. Z jego oferty programowej korzystało coraz więcej uczniów szkoły głównej (*Hauptschule*), którzy na skutek pracy obojga rodziców do późnego wieczora pozostawali bez opieki.

Zgodnie z *Programem wychowawczym* zadaniem działań w tym sektorze jest zagwarantowanie opieki w czasie nauki szkolnej i przygotowanie w ten sposób mocnej podstawy do przyszłej nauki zawodu. Do obowiązków pedagoga należy m.in. opieka nad uczniami, pomoc w odrabianiu lekcji, poradnictwo w sprawach szkolnych i problemach życiowych, motywowanie do nauki, utrzymywanie kontaktu z nauczycielami i rodzicami, współpraca ze szkołami, do których uczęszczają „klienci” centrum³⁰.

3.5. Współpraca wewnętrzna i zewnętrzna

Ostatnim zagadnieniem, na które chciałbym zwrócić uwagę w prezentacji działalności Regionalnego Centrum „Don Bosco”, jest wynikający z ustawy o pomocy dla dzieci i młodzieży (KJHG) przechodni charakter działań młodzieżowej pracy socjalnej. Jak wspomniano na początku tego rozdziału, swoim zasięgiem centrum obejmuje region Górno Palatynatu. Wiąże się to z problemem

²⁸ A. Frommann, *Zur sozialpädagogischen Begründung von Schulsozialarbeit*, w: *Schulsozialarbeit. Beiträge und Berichte von einer Expertentagung*, E. Raab, H. Rademacker (red.), München 1981, s. 19.

²⁹ Zob. K.-J. Tillmann, *Schulsozialarbeit – eine Einführung in Praxisansätze und Theoriekonzepte*, w: *Schulsozialarbeit. Problemfelder und Erfahrungen aus der Praxis*, München 1982, s. 13.

³⁰ Zob. *Jugendsozialarbeit*, <http://www.donbosco-regensburg.de/konzept.html>, 31.10.2005 r.

współpracy zewnętrznej z różnymi instytucjami działającymi na rzecz młodzieży w mieście, jak i w jego okolicach. Zgodnie ze wskazaniami rządu bawarskiego, jednym z podstawowych zadań centrum jest koordynowanie na poziomie regionalnym przedsięwzięć z zakresu młodzieżowej pracy socjalnej. W szczególności chodzi o wzajemne powiązanie działań takich jednostek, jak izba rzemieślnicza (*Handwerkskammer*), szkoły zawodowe (*Berufsschule*), urząd pracy (*Arbeitsamt*), urząd młodzieżowy (*Jugendamt*), służby socjalne (*Sozialamt*), firmy i zakłady pracy³¹.

Koordinacji zewnętrznej musi towarzyszyć również współpraca wewnętrzna. Dotyczy ona współdziałania obu filarów centrum, a mianowicie bursy i młodzieżowego punktu spotkań. W szczególności chodzi w niej o uzgadnianie działań w wymienionych już zakresach prowadzonej młodzieżowej pracy socjalnej. Wewnętrznej koordynacji służą w pierwszym rzędzie regularne spotkania zatrudnionej w centrum kadry pedagogicznej. W *Programie wychowawczym* wymienione są następujące formy koordynacji wewnętrznej: 1) cotygodniowa konferencja pracowników pedagogicznych, 2) comiesięczny dzień skupienia, 3) kwartalne podsumowanie i ewaluacja oraz 4) roczny bilans pracy pedagogicznej. Zadaniem wszystkich tych form jest zagwarantowanie wysokiej jakości pracy centrum.

ZAKOŃCZENIE

Na początku XIX w. w wielu krajach Europy wraz z rozwojem społeczeństwa przemysłowego narodził się nowy rodzaj pracy z młodzieżą. Wyróżniało go ukierunkowanie na negatywne wpływy społeczne zagrażające rozwojowi młodych ludzi. Jednym z pierwszych, który dostrzegł potrzebę poszukiwania sposobów pomocy młodzieży zagrożonej przez zjawiska towarzyszące industrializacji i modernizacji, był założyciel Towarzystwa Salezjańskiego – św. Jan Bosko. Nieco później z podobną inicjatywą wystąpili w Niemczech Johann G. Breuer i ks. Adolph Kolping. Ich działania dały początek młodzieżowej pracy socjalnej (*Jugendsozialarbeit*). W języku niemieckim za pomocą tego terminu określa się działania wspierające młodych ludzi w procesie przejścia od nauki szkolnej do samodzielnej egzystencji. Podstawowym zadaniem w tym okresie jest zdobycie zawodu, który będzie podstawą niezależnego bytu.

Ścisły związek młodzieżowej pracy socjalnej z kształceniem zawodowym jest powodem wielu nieporozumień i wymaga właściwej interpretacji. Mówiąc najogólniej, nauka, a potem wykonywanie zawodu traktowane jest w młodzieżowej pracy socjalnej jako *m e t o d a* rozwoju osobowego i społecznego dorastającego człowieka. W tym kontekście dojrzałość indywidualna oznacza przyjęcia odpowiedzialności zarówno za własne życie, jak i za losy społeczeństwa, w któ-

³¹ Bayerische Staatsregierung, *Jugend und Gewalt*, München 1994, s. 76.

rym żyjemy. Dlatego też kształcenie zawodowe musi zostać niejako uzupełnione przez treści kształtujące osobowość.

Zapoznając się z powstawaniem młodzieżowej pracy socjalnej w Niemczech, trudno nie zauważyć silnego związku działań pomocowych z formacją religijną – czy to w duchu wyznania katolickiego, czy też protestanckiego. Związek ten nie był wcale przypadkowy, jak by można było pochopnie sądzić. Niewątpliwie bowiem treści religijne dostarczały koniecznych zasad moralnych, które uzupełniając kształcenie zawodowe, przyczyniały się do osiągnięcia pełni rozwoju osobowego. Ze względu na ten całościowy charakter, młodzieżowa praca socjalna w pełni zasługuje na miano *działania wychowawczego*³².

We współczesności profesjonalizacja młodzieżowej pracy socjalnej doprowadziła do zagubienia się jej wychowawczego charakteru. Praca z młodzieżą zagrożoną społecznie stała się bardzo podobna do pracy socjalnej. Co więcej, zapożyczenie od pracy socjalnej jej metod działania wywołało kryzys tożsamości młodzieżowej pracy socjalnej. Znamiona tego kryzysu można dostrzec również w działalności Regionalnego Centrum „Don Bosco” w Ratzbonie. Proponowana w nim oferta wychowawcza nie tylko nie uwzględnia potrzeb duchowych młodych ludzi, ale nawet pracujący tam salezjanie nie odczuwają z tego powodu żadnego dyskomfortu. Pusta przestrzeń aksjologiczna, która powstała w miejscu, które do tej pory zajmowały wywodzące się z religii zasady moralne, jest chyba najdobitniejszym świadectwem tego, iż pierwotna idea młodzieżowej pracy socjalnej jako działania wychowawczego uległa zapomnieniu. Wraz z tym zatracony został również potencjał osobotwórczy religii chrześcijańskiej, na którym nabudowywała zdeterminowana wyznaniowo młodzieżowa praca socjalna. W obecnej chwili zastąpiły go ideały pracy socjalnej jako działania profesjonalnego, którego cechą charakterystyczną ma być rzekoma neutralność aksjologiczna.

SOCIAL YOUTH WORK AS A PEDAGOGICAL ACTIVITY.
FOR EXAMPLE, THE ACTIVITIES OF THE REGIONAL CENTRE “DON BOSCO”
IN REGENSBURG (GERMANY)

Summary

The article describes the idea of youth social work (Jugendsozialarbeit), which was started in 19th century in Germany. Firstly, it provides an overview of historical origins of youth education,

---

³² Wojciech Mikołajewicz stwierdza, że nie wystarczy „[...] pracę socjalną rozumieć jako działalność wspomagającą człowieka”, trzeba wiedzieć w niej również aspekt wychowawczy. „Zrozumienie tej zależności wprowadza pracę socjalną w sferę zainteresowania pedagogiki, a w szczególności pedagogiki społecznej, która postrzegając »złe« wychowanie lub jego brak jako przyczyny wielu problemów socjalnych, w wychowaniu [...] widzi środek ich rozwiązywania”. W. Mikołajewicz, *Praca socjalna jako działanie wychowawcze*, (Biblioteka Pracownika Socjalnego) Wydawnictwo „Śląsk”, Katowice 1999, s. 10.

which emphasise elimination of social pathologies and professional training. The link between various activities and religious education is illustrated by quotations from the pioneers of youth social work: Johann G. Breuer and Adolph Kolping. This unity determines the pedagogic character of education process as a whole.

Summing up the first period of youth social work development, it is possible to point out its two distinctive features: (1) sensitivity to the youth social needs with the attention paid to professional training and (2) morality-based education.

On the basis of the above-mentioned, the following section presents theories of dealing with difficult teenagers, especially those developed in the 20th century. This leads to a conclusion that the activities taken as a part of youth social work are often a response to the needs of young generation.

The third section gives an insight into the activity of Regional Centre "Don Bosco" in Regensburg in Germany. This is a centre, where education is carried out according to rules of youth social work.

The last issue in the article is contemporary crisis of youth social work identity. The author suggests that one of the reasons for the situation is less stress on axiological and religious aspects, which determine pedagogic character of youth social work.

Translated by Michał Cieszkowski

Nota o autorze: ks. dr **DARIUSZ STĘPKOWSKI** SDB – adiunkt w Instytucie Pedagogiki im. św. Jana Bosko w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. W badaniach podejmuje zagadnienia z zakresu: pedagogiki ogólnej, teorii wychowania, teorii wychowania estetycznego oraz pracy socjalnej.

Słowa kluczowe: praca socjalna, młodzieżowa praca socjalna, wsparcie społeczne, kształcenie zawodowe, działanie pedagogiczne